

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 14, Sayı: 179, Ağustos 2026, s. 251-267

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.94906>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

13.06.2026

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

29.08.2026

Arş. Gör. Harun KARAGÖL

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler
Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi
hkaragol@nku.edu.tr
Orcid: 0000-0002-1925-791X

RUS DIŞ POLİTİKASINDA DIŞ RUSLAR VE ORTA ASYA

Öz

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte yaklaşık 25 milyon etnik Rus'un Rusya Federasyonu sınırları dışında kalarak azınlık statüsüne düşmesi, post-Sovyet coğrafyanın en önemli demografik ve jeopolitik sonuçlarından birini ortaya çıkarmıştır. Kremlin, "Yakın Çevre" doktrini kapsamında bu nüfusu tanımlamak için "Dış Ruslar" (Compatriots Abroad) kavramını geliştirmiş ve zamanla bu kavramı dış politika stratejisinin önemli araçlarından biri hâline getirmiştir. Bu çalışma, Dış Ruslar kavramının tarihsel evrimini ve Rus dış politikasındaki stratejik rolünü Orta Asya odağında incelemektedir. Çalışmada literatür taraması ve karşılaştırmalı vaka analizi yöntemi kullanılarak Rusya'nın bu kavramı Gürcistan ve Ukrayna gibi Batı sınırındaki ülkelerde askerî müdahaleleri meşrulaştıran bir araç olarak kullanırken, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Tacikistan'dan oluşan Orta Asya cumhuriyetlerinde neden daha pragmatik ve temkinli bir politika izlediği analiz edilmektedir. Bulgular, Orta Asya'daki Rus diasporasının demografik olarak küçülmesine ve çeşitli etnikleştirme politikalarıyla karşı karşıya kalmasına rağmen Moskova'nın enerji, güvenlik ve bölgesel istikrar öncelikleri nedeniyle soydaş meselesini ikincil planda tuttuğunu göstermektedir. Buna karşın, 2022'de başlayan Ukrayna savaşı sonrasında güçlenen Rus milliyetçi söylemlerinin, özellikle Kuzey Kazakistan

başta olmak üzere Orta Asya genelinde güvenlik kaygılarını ve irredantizm endişelerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Dış Ruslar, Rus Dış Politikası, Yakın Çevre, Orta Asya, Jeopolitik, Rus Dünyası.

COMPATRIOTS ABROAD IN RUSSIAN FOREIGN POLICY AND CENTRAL ASIA

Abstract

The dissolution of the Soviet Union in 1991 left approximately 25 million ethnic Russians outside the borders of the Russian Federation, creating one of the most significant demographic and geopolitical consequences of the post-Soviet era. Within the framework of the "Near Abroad" doctrine, the Kremlin developed the concept of "Compatriots Abroad" and gradually transformed it into an important instrument of its foreign policy strategy. This study examines the historical evolution of the compatriot concept and its strategic role in Russian foreign policy with a particular focus on Central Asia. Drawing on a literature review and comparative case analysis, the article investigates why Russia employs the compatriot discourse as a justification for intervention in countries along its western frontier, such as Georgia and Ukraine, while pursuing a considerably more pragmatic and cautious policy toward the Central Asian republics of Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Turkmenistan, and Tajikistan. The findings suggest that despite the demographic decline of the Russian diaspora and the ethnicization policies observed across Central Asia, Moscow has generally subordinated the compatriot issue to broader priorities related to regional stability, energy interests, and security cooperation. Nevertheless, the resurgence of Russian nationalist discourse following the 2022 war in Ukraine has intensified security concerns and fears of irredentism across the region, particularly in Northern Kazakhstan.

Keywords: Compatriots Abroad, Russian Foreign Policy, Near Abroad, Central Asia, Geopolitics, Russian World.

GİRİŞ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

"Dış Ruslar" ve Stratejik Belirsizlik

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte yaklaşık 25 milyon etnik Rus ve milyonlarca Rusça konuşan topluluk, Rusya Federasyonu sınırları dışında kalmış ve yeni bağımsızlığını kazanan devletlerde azınlık konumuna gelmiştir (Peyrouse, 2007, s. 481). Rusya'nın eski Sovyet coğrafyasında yaşayan etnik Rus ve Rusça konuşan topluluklara yönelik geliştirdiği politik söylem, "Dış Ruslar" ve "Yurtdışındaki Soydaşlar" (*sootechestvenniki*) gibi kavramların kullanılmasına zemin hazırlamıştır (Cheskin & Kachuyevski, 2019, s. 4). Başlangıçta imparatorluk sonrası bir güvenlik açığı ve travma olarak algılanan bu durum, zamanla Rusya'nın stratejik derinliğinin ve revizyonist dış politikasının en merkezi sütunlarından birine dönüşmüştür.

Dış Ruslar kavramının en belirgin özelliği, sınırlarının kasıtlı olarak muğlak ve oldukça geniş çizilmiş olmasıdır. Kavramın yasal çerçevesi, ilk kez 1999 yılında kabul edilen "Yurtdışında Yaşayan Soydaşlara Yönelik Devlet Politikası" yasası ile belirlenmiştir (Conley vd., 2011, s.

12). Bu yasa, soydaş kavramını yalnızca etnik Ruslar (*russkie*) veya Rusya Federasyonu vatandaşları (*rossiiskie*) ile sınırlandırmamıştır. Ortak tarih, kültür, dil ve aidiyet unsurlarını merkeze alan kapsayıcı ve inşacı bir yaklaşım benimsemiştir (Laruelle, 2015b, s. 7). Yasaya göre Dış Ruslar; yurtdışında yaşayan Rusya Federasyonu vatandaşlarını, eski SSCB vatandaşlarını, Rus İmparatorluğu ve SSCB'den göç edenleri, bu grupların soyundan gelenleri ve kökeni ne olursa olsun Rus dili ile kültürüne ruhsal, manevi ve kültürel bağ hisseden herkesi kapsamaktadır (Laruelle, 2015a, s. 94).

Bu geniş tanımlama, soydaş kavramının etnik veya dilsel bir çekirdekten ziyade, "kişisel tercih" ve "ruhsal öz-belirlenim" (*spiritual self-determination*) temelinde kurgulandığını göstermektedir (Knott, 2017, s. 120). Böylece "soydaş" kavramı, yalnızca etnik köken veya dil temelinde tanımlanan dar bir kategori olmaktan çıkarak bireylerin Rusya ile kurdukları tarihsel, kültürel ve manevi bağlar üzerinden şekillenen daha esnek bir aidiyet anlayışına dönüşmüştür. Kavramın geniş ve esnek biçimde tanımlanması, Rusya'ya dış politikasında önemli bir hareket alanı sağlamaktadır. Rusya, herhangi bir yasal değişikliğe ihtiyaç duymadan soydaş kavramının kapsamını siyasi ve jeopolitik koşullarına göre genişletebilmekte ya da daraltabilmektedir (Pieper, 2020, s. 760). Bu yaklaşım, Rusya'nın yalnızca etnik Ruslar üzerinde değil; sınırları dışında yaşayan Rusça konuşan topluluklar üzerinde de koruyuculuk ve temsil yetkisi iddiası geliştirmesine imkân tanımaktadır.

Kavramsal tutarlılığı sağlamak amacıyla bu çalışmada, Rusya'nın öne çıkan siyasi yaklaşımını yansıtmak için "Dış Ruslar" kavramı kullanılmıştır. Buna karşılık, post-Sovyet ülkelerinin iç hukuku, sosyolojik gerçeklikleri ve demografik/istatistiksel verilerin analizinde ise "Rus azınlıklar" veya "Ruslar" ifadeleri birbirini tamamlayacak şekilde kullanılmıştır. Post Sovyet coğrafyasında yaşayan Rusların tarihsel, sosyolojik ve mekânsal köklerini anlamak adına, Çarlık'tan Sovyet dönemine uzanan devlet destekli göç hareketlerinin ve demografik mirasın incelenmesi gerekmektedir.

1. Tarihsel ve Demografik Miras: Çarlık'tan Post-Sovyet Dönemine Rus Göçleri

Yaklaşık 25 milyonluk Rus diasporasının eski Sovyet coğrafyasındaki varlığı tesadüfî bir nüfus hareketinin sonucu değildir. Bu demografik yapı, Çarlık ve Sovyet dönemleri boyunca yürütülen askeri yayılma, kolonizasyon politikaları ve devlet destekli göç hareketlerinin tarihsel bir mirasıdır (Peyrouse, 2008, s. 2). Rusların diğer bölgelere yönelik ilk büyük göç dalgaları 17. yüzyılda doğuya ve batıya doğru başlamıştır. Bu göç hareketlerinin amacı Rus köylülerini güneye yerleştirip Ruslaştırmak ve verimli tarım arazilerinin ele geçirilmesiyle de bölgeyi sömürgelerine katmaktır (Tumbektov, 2004, s. 53). Zamanla göçlerin karakteri ve nedenleri çeşitlenmiştir. Rus Ortodoks Kilisesi'ndeki reformlara karşı çıkan ve "Eski İnancılar" (*Old Believers*) olarak bilinen dini gruplar, baskılardan kaçarak Litvanya, Letonya, Estonya, Kuzey Kazakistan ve Ural bölgelerine göç etmişlerdir (Sencerman, 2018, s. 42). Bunun yanı sıra, serflikten ve merkezi otoritenin baskısından kaçan köylüler ile Rus ordusunun öncü unsurlarından biri olan Kazaklar (Cossacks), yeni fethedilen Orta Asya topraklarında ilk tahkimatları kurarak kırsal kolonizasyon sürecinin temelini atmışlardır (Peyrouse, 2008, s. 2).

Çarlık Rusyası'nın 19. yüzyıldaki iskan politikaları sistematik bir Ruslaştırma aracına dönüşmüştür. Özellikle Çin'in Sincan'ı işgali ve 1881'de İli şehri çevresinde yaşanan çatışmalar neticesinde büyük ölçekli Rus göçünü ve ekonomik modernleşmeyi teşvik eden kolonizasyon politikaları uygulanmaya başlanmıştır (Adshead, 1993, s. 218). Bu politika değişikliği sonrasında, 1893–1912 yılları arasında bir milyondan fazla Rus köylüsünün bölgeye

yerleştirildiği tahmin edilmektedir (Campbell, 2022, s. 36). Bu süreçte bölgeye yalnızca Ruslar yerleştirilmemiştir. Ukraynalı, Polonyalı, Alman, Ermeni ve Yahudi topluluklar da yerleştirilmiştir. Çarlık yönetiminin son yıllarına doğru bölgedeki yabancı yerleşimcilerin nüfusun yaklaşık % 10'una ulaştığı bilinmektedir (Roudik, 2007, ss. 85-86).

Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla birlikte bölgeye yönelik göç hareketlerinin boyutu, hızı ve niteliği önemli ölçüde değişmiştir. Çarlık döneminde ağırlıklı olarak tarımsal yerleşim ve askerî amaçlarla gerçekleşen göçler, Sovyet döneminde sanayileşme ve tarımsal kalkınma politikaları doğrultusunda Orta Asya'ya yönlendirilen Rus nüfus hareketlerine dönüşmüştür. Sosyalist ekonominin inşası için petrol mühendisleri, teknik personel ve işçiler bölgeye gönderilmiştir. 1926–1939 yılları arasında yaklaşık 1,7 milyon kişi Orta Asya'ya yerleştirilmiştir (Peyrouse, 2008, s. 2). II. Dünya Savaşı sırasında Nazi ilerleyişinden korunmak amacıyla cephe hattındaki fabrikaların beşte biri Ural dağlarının ötesine ve Orta Asya'ya taşınmıştır. Bu tesisleri işletmek üzere kalifiye Rus işçiler bölgeye kalıcı olarak yerleşmiştir (Sencerman, 2018, s. 42). Sovyetler Birliği'nin politikaları Orta Asya ile sınırlı kalmamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Baltık cumhuriyetlerine de yoğun nüfus göçleri gerçekleştirilmiştir. Bölgeye, batı sınırlarını ve sanayi tesislerini korumak amacıyla Sovyet askerleri ve aileleri yerleştirilirken, sanayinin yeniden inşası kapsamında çok sayıda Rus ve diğer Slav işçi de bölgeye taşınmıştır (Vetrák, 2014, s. 17). Bu politikalar, göç alan bölgelerin demografik yapısını dönüştürürken aynı zamanda Sovyet kontrolünün tesis edilmesine ve pekiştirilmesine hizmet etmiştir. Sovyetlerin en radikal demografik müdahalelerinden biri de Nikita Kruşçev tarafından başlatılan Bakir Topraklar (*Virgin Lands*) kampanyasıdır. Tarım arazilerini genişletmek amacıyla büyük çoğunluğu Rus, Ukraynalı ve Belaruslu olan 2 milyon insan Kazakistan bozkırlarına yerleştirilmiştir. Bu süreç, Kazakistan'ın etnik yapısını önemli ölçüde değiştirerek Rus nüfusunun hızla artmasına ve Kazakların kendi cumhuriyetlerinde azınlık konumuna düşmesine yol açmıştır (Peyrouse, 2008, s. 2).

Sovyetler Birliği'nde çevre cumhuriyetlere olan göçler 1970'li yıllardan itibaren azalmaya başlamıştır. Bu değişimde Rus nüfusunun artış hızının düşmesi, yerel halkların eğitim ve modernleşme süreçlerinde ilerleyerek kalifiye iş gücü ihtiyacını karşılamaya başlaması etkili olmuştur (Kolstø, 1996, s. 622). Ayrıca artan etnik gerilimler ve merkezi desteğin zayıfladığı yönündeki algı, özellikle Orta Asya ve Güney Kafkasya'daki Rusların geri dönmesini teşvik etmiştir ("Ethnic Tensions in Areas of the Russian Diaspora", 1993, s. 233).

Çarlık ve Sovyet dönemlerinde uygulanan yerleşim ve nüfus politikalarının ortaya çıkardığı demografik tablo, 1989 Sovyet nüfus sayımında açık biçimde görülmektedir. Ruslar, Sovyetler Birliği'nin baskın etnik grubu olmalarının da etkisiyle birçok cumhuriyette önemli demografik ağırlık kazanmışlardır. Özellikle Ukrayna ve Kazakistan, yerleşik Rus nüfusunun büyüklüğü bakımından öne çıkan iki cumhuriyet konumundadır (Peyrouse, 2007, s. 482). Tablo 1'de gösterilen Sayım verilerine göre, Rusya Federatif Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti dışında kalan 14 Sovyet cumhuriyetinde yaklaşık 25,3 milyon Rus yaşamaktaydı. Bu nüfusun coğrafi dağılımı ise oldukça dengesizdir. Yaklaşık 10 milyonu Orta Asya cumhuriyetlerinde yaşarken, milyonlarca Rus da Doğu Avrupa ve Baltık cumhuriyetlerinde önemli azınlık toplulukları oluşturmaktaydı.

Tablo 1.

1989 yılı Sovyet Cumhuriyetlerinde Rus Nüfusu (Kolstø, 1996, s. 623).

Cumhuriyet	1989 Rus Nüfusu	Toplam Nüfusa Oranı (%)
Ukrayna	11.356.000	%22,1
Kazakistan	6.228.000	%37,8
Özbekistan	1.653.000	%8,3
Belarus	1.342.000	%13,2
Kırgızistan	917.000	%21,5
Letonya	906.000	%34,0
Moldova (Transdinyester dahil)	562.000	%13,0
Estonya	475.000	%30,3
Azerbaycan	392.000	%5,6
Tacikistan	388.000	%7,6
Litvanya	344.000	%9,4
Gürcistan	341.000	%6,3
Türkmenistan	334.000	%9,5
Ermenistan	52.000	%1,6

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan koşullar Rusya'ya doğru kitlesel bir göçe neden olmuştur. Yeni bağımsız devletlerde ortaya çıkan etnopolitik ve toplumsal dönüşümler ile yerel etnik grupların uyguladığı ya da uyguladığı düşünülen ayrımcı pratikler çok sayıda Rus ve Rusça konuşan nüfusun başta Rusya olmak üzere diğer ülkelere göç etmesine yol açmıştır (Kosmarskaya, 2011, s. 61). Bu süreçte Rus azınlığın bölgeden ayrılmasında etkili olan temel nedenlerden biri de yeni bağımsız devletlerin ulus-inşa süreci kapsamında idari, siyasi ve kültürel alanlarda yerel ulusal kimliği öne çıkaran politikalar izlemeleridir (Belo, 2024, s. 40; Peyrouse, 2008, s. 13). Ayman'ın kavramsallaştırmasıyla; Sovyetler Birliği döneminde üst düzey idari görevleri kendi tekellerinde tutarak "dünün efendileri" konumunda olan Ruslar, bağımsızlık sonrasında siyasal ve ekonomik imkânların yerel halk lehine el değiştirmesi

sonucunda bu ayrıcalıklı statülerini kaybederek devlet kademelerinden dışlanmış ve "bugünün azınlıkları" statüsüne gerilemişlerdir (Ayman, 2012, ss. 10-13).

Siyasi ve hukuki kısıtlamaların yanı sıra, eski Sovyet idari ve ekonomik sisteminin çöküşü Rusların sosyoekonomik ayrıcalıklarının da ortadan kaldırmıştır. Bağımsızlık sonrasında yaşanan ekonomik daralma ve yerel elitleri ön plana çıkaran politikalar, Rusların ekonomik ve toplumsal konumlarını zayıflatmıştır. Yükselen milliyetçilik, bazı bölgelerde yaşanan silahlı çatışmalar ve güvenlik endişeleriyle birleşen bu gelişmeler, 1990'larda Rusya'ya yönelik kitlesel göçü hızlandırmıştır. Özellikle Tacikistan'daki iç savaş ve ayrımcılık korkusu gibi nedenlerle Orta Asya'dan büyük bir göç dalgası yaşanmıştır (Kolstø, 1996, s. 631; Kosmarskaya, 2011, s. 59).

Rusya'ya doğru olan göçler Rus azınlığın coğrafi dağılımını önemli ölçüde değiştirmiştir. Rusya, 1992-2017 yılları arasında eski Sovyet cumhuriyetlerinden aldığı göçler sonucunda yaklaşık 9,3 milyon kişilik nüfus artışı sağlamıştır. Göç hareketinin en yoğun olduğu yıl ise yaklaşık 1 milyon kişilik net göçle 1994 olmuştur (Denisenko vd., 2020, ss. 35-36). Göçlerin etkileri özellikle Orta Asya'da belirgin şekilde hissedilmiştir. 2007 yılına ait tahmini verilere göre Kazakistan'daki Rus nüfusu 1989 yılında 6,2 milyon iken yaklaşık 4 milyona gerilemiştir. Özbekistan'da 1,65 milyon olan Rus nüfusu yaklaşık 800 bine düşmüş, Kırgızistan'da 917 binden yaklaşık 500 bine gerilemiştir. En dramatik değişim ise iç savaşın etkisiyle Tacikistan'da yaşanmıştır. Rus nüfusu 388 binden 68 bine gerilemiştir (Peyrouse, 2008, s. 4). Bu veriler, bağımsızlık sonrasında Rus azınlığın önemli bir bölümünün Rusya'ya yöneldiğini ve Sovyet döneminde oluşan demografik yapının değiştiğini göstermektedir. Sovyet sonrası dönemde şekillenen demografik yapı, Rusya'nın dış politika öncelikleri ile ulusal kimlik tartışmalarının biçimlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Rusya'nın sınırları dışında yaşamaya devam eden milyonlarca Rus ve Rusça konuşan topluluk, zamanla Moskova'nın dış politika gündeminin önemli unsurlarından biri hâline gelmiştir.

Bugün gelinen noktada, eski Sovyet sınırları içerisinde kalan Rus azınlıklarının sayısında genel bir azalma eğilimi sürmektedir. CIA World Factbook'un¹ güncel demografik projeksiyonları incelendiğinde Sovyet sonrası coğrafyada Rus azınlığın yoğunluğu ülkeden ülkeye önemli farklılıklar göstermektedir. Rus nüfusunun hem sayısal hem de oransal olarak en yüksek olduğu ülke Kazakistan'dır. Ülkede yaklaşık 3 milyon Rus yaşamakta ve bu grup toplam nüfusun %14,9'unu oluşturmaktadır. Belarus'ta ise yaklaşık 680 bin Rus bulunmakta, bu oran nüfusun %7,5'ine karşılık gelmektedir. Kırgızistan'da Ruslar nüfusun %5,8'ini oluştururken, Türkmenistan'da bu oran %4 düzeyindedir. Rus nüfusunun toplam sayı bakımından dikkat çektiği bir diğer ülke Özbekistan'dır. Her ne kadar Rusların nüfus içindeki payı %2,3 ile sınırlı kalsa da ülkede yaklaşık 830 bin Rus yaşamaktadır. Baltık ülkelerinde ise farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Letonya'da Ruslar nüfusun %24,1'ini, Estonya'da ise %23,5'ini oluşturmaktadır. Buna karşılık Litvanya'da Rus azınlığın oranı %5 seviyesindedir. Kafkasya ve Doğu Avrupa'nın bazı bölgelerinde de Rus nüfusu belirgin biçimde azalmıştır. Moldova'da Rusların oranı %4,1'e gerilemiştir. Azerbaycan'da bu oran %1,3'tür. Tacikistan'da %0,4, Gürcistan'da

¹ Çalışmada sunulan yaklaşık nüfus büyüklükleri, CIA World Factbook'taki en son resmi etnik oranların, ülkelerin güncel toplam nüfus tahminlerine matematiksel olarak uyarlanmasıyla elde edilmiştir. CIA veri tabanının yapısı gereği, Türkmenistan (2003) ve Ukrayna (2001) gibi bazı ülkelerin etnik oranları eski tarihlidir. Ayrıca Moldova ve Gürcistan verilerine, merkezi hükümetlerin kontrolü dışındaki ayrılıkçı bölgeler (Transdinyester, Abhazya, Güney Osetya) dahil edilmemiştir. Ukrayna verisi, güncel sıcak çatışma ve göç dinamikleri nedeniyle sayısal hesaplamaya dahil edilmemiştir. Verilerin kaynağı için bkz. Central Intelligence Agency (CIA), *The World Factbook*, 2024 (OpenFactBook dijital arşivi üzerinden erişilmiştir: <https://openfactbook.org/countries/>, Erişim Tarihi: 3 Nisan 2026).

%0,7 seviyesindedir. Ermenistan'da ise Rus nüfusu yaklaşık 12 bin kişiye düşmüş ve toplam nüfus içindeki payı %0,4'ün altına gerilemiştir (Central Intelligence Agency, 2024).

Tablo 2.

Post-Sovyet Ülkelerindeki Güncel Rus Nüfus İstatistikleri

Cumhuriyet	Veri Yılı ve Tipi	Yaklaşık Rus Nüfusu - Toplam Nüfusa Oranı (%)
Ukrayna	2001 (Nüfus Sayımı)	- %17.3
Kazakistan	2023 (Tahmin)	~3.045.000 - %14.9
Özbekistan	2017 (Tahmin)	~830.000 - %2,3
Belarus	2019 (Nüfus Sayımı)	~680.000 - %7.5
Kırgızistan	2023 (Tahmin)	~400.000 - %5.8
Letonya	2022 (Tahmin)	~440.000 - %24.1
Moldova (Transdinyester Hariç)	2014 (Nüfus Sayımı)	~100.000 - %4.1
Estonya	2023 (Tahmin)	~320.000 - %23.5
Azerbaycan	2019 (Tahmin)	~135.000 - %1.3
Tacikistan	2014 (Tahmin)	~42.000 - %0.4
Litvanya	2021 (Nüfus Sayımı)	~140.000 - %5.0
Gürcistan	2014 (Nüfus Sayımı)	~25.000 - %0.7
Türkmenistan	2003 (Tahmin)	~260.000 - %4.0
Ermenistan	2022 (Nüfus Sayımı)	~12.000 - %0.4

Kaynak:(CIA World Factbook verilerinden yazar tarafından derlenmiştir)

2. Rus Dış Politikasının Evrimi ve "Dış Ruslar" Kartı: Gürcistan ve Ukrayna Örnekleri

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Rusya Federasyonu derin bir kimlik krizi yaşayarak uluslararası sistemdeki yeni rolünü tanımlama arayışına girmiştir. Bu süreçte Rusya Federasyonu'nun dış politikası, ülkenin siyasi ve ekonomik çalkantılarıyla paralel bir şekilde iki ana dönemden geçmiştir. Rusya Federasyonu'nun dış politikasındaki ilk dönem, 1990'lı yılların başlarında Boris Yeltsin'in devlet başkanlığı ve Andrey Kozyrev'in dışişleri bakanlığı döneminde şekillenmiştir. Batıcı veya Atlantikçi olarak adlandırılan bu dönemde liberal politikalar benimsenmiş ve Rusya'nın Batı ile yaklaşması hedeflenmiştir (Norocel, 2005, ss.

126-128). Dönemin Rus siyasi elitleri Batı'yı ekonomik ve siyasi modernleşme açısından örnek alınması gereken bir model olarak görmüşlerdir (Zhekova, 2023, s. 1153). Bu amaçla Batı ile ekonomik entegrasyonun gerçekleştirilmesi ve Rusya'nın emperyalist kimliğinden uzaklaşması gerektiğini benimsemişlerdir (Sönmez, 2010, s. 76).

Rusya, bu dönemde Sovyet coğrafyasındaki diğer yeni bağımsız devletlerin iç işlerine müdahale etmeme prensibini benimsemiş ve Rus azınlıkların maruz kaldığı ayrımcılık karşısında sorunu uluslararası insan hakları normları çerçevesinde çözmeye çalışmıştır (İsmayilov, 2013, ss. 91-92). Batı yanlısı ve idealist dış politika anlayışı, Rusya'nın beklediği siyasi ve ekonomik sonuçları vermemiştir. Ekonomik reformların yarattığı ekonomik durgunluk, siyasi istikrarsızlık ve yaygın yolsuzluk, toplumun geniş kesimlerinde memnuniyetsizliğin artmasına yol açmıştır (Baumann, 2022, s. 4). Öte yandan Batı yanlısı dış politika anlayışı, Rusya'nın büyük güç statüsünün aşındığı ve eski Sovyet coğrafyasındaki nüfuzunun zayıfladığı yönündeki eleştiriler nedeniyle Rus siyasi elitleri, milliyetçi çevreler ve askerî bürokrasi tarafından giderek daha fazla sorgulanmaya başlanmıştır (Norocel, 2005, ss. 127-129). Batı'dan beklenen desteğin sağlanamaması, Rus azınlıkların durumuna ilişkin kaygılar ve NATO'nun genişleme politikası Batı'ya yönelik güvensizliği artırmıştır (Dağı, 2002, ss. 155-156). Bu gelişmeler Avrasyacı düşüncenin giderek daha fazla destek kazanmasına ve Rus dış politikasında etkisini artırmasına zemin hazırlamıştır.

Uluslararası sistemdeki güç dengesinin Rusya aleyhine değişmesi ve artan güvenlik kaygıları, Moskova'nın dış politika önceliklerini yeniden şekillendirmiştir. Bu süreçte, 1992 yılında kabul edilen Dış Politika Doktrini ile 1993 yılında yürürlüğe giren askerî planlamalar "Yakın Çevre" kavramını Rus dış politikasının temel unsurlarından biri hâline getirmiştir (Keskin, 2016, ss. 46-50; Saraçlı, 2015, s. 70). Rusya Federasyonu dışında kalan 14 eski Sovyet cumhuriyetini tanımlayan bu bölge, Rusya'nın öncelikli nüfuz bölgesi (*sphere of influence*) ilan edilmiştir (İsmayilov, 2013, s. 94). Bu süreçte, Rusya dışında yaşayan Dış Rusların ve Rusça konuşan toplulukların haklarının korunması da devletin temel meselelerinden biri olarak tanımlanmıştır (Ayman, 2012, s. 16). Rusya, eski Sovyet coğrafyasını hayati çıkar alanı olarak görmekte ve uluslararası toplumdan bu bölgedeki özel çıkarlarını tanımasını beklemektedir. Bu nedenle Yakın Çevre Politikası sıklıkla bir tür "Rus Monroe Doktrini" olarak nitelendirilmektedir. Bu anlayışın bir sonucu olarak NATO gibi Batılı aktörlerin bölgeye doğru genişlemesi, Rusya tarafından doğrudan jeopolitik bir tehdit olarak algılanmaktadır (Laruelle, 2015b, ss. 9-24).

Dışişleri Bakanı Yevgeni Primakov gibi isimlerin etkisinin artmasıyla birlikte, Rus dış politikasında ikinci döneme geçilmiştir. Bu dönemde, Batı yanlısı yaklaşımın yerini Avrasyacılık veya pragmatik milliyetçilik olarak adlandırılan daha jeostratejik bir dış politika anlayışı almıştır (Norocel, 2005, s. 127). "Primakov Doktrini" olarak bilinen bu yeni anlayış, ABD'nin tek kutuplu dünya egemenliğine karşı çıkmayı, Çin ve Hindistan gibi ülkelerle ilişkileri geliştirerek çok kutuplu bir uluslararası sistem kurmayı ve en önemlisi eski Sovyet coğrafyasındaki Rus hegemonyasını yeniden tesis etmeyi öngörmüştür (Bagdonas, 2025, ss. 20-21). Bu dönemde Rus azınlıklara yönelik politikaların kurumsal temelleri de atılmaya başlanmıştır. 1999 yılında kabul edilen "Yurtdışında Yaşayan Soydaşlara Yönelik Devlet Politikası" yasası ile ilk somut yasal çerçeve oluşturulmuş olsa da uygulamadaki kurumsal ve pratik sorunlar nedeniyle politika uzun süre sınırlı kalmıştır (Byford, 2012, ss. 718-720).

Vladimir Putin'in 2000 yılında iktidara gelmesiyle birlikte Dış Ruslar politikası yeni bir aşamaya geçmiştir. SSCB'nin dağılmasını "20. yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi" olarak

nitelendiren Putin, bu diasporayı Rusya'nın uluslararası arenadaki nüfuzunu artıracak bir araç ve yumuşak güç unsuru olarak değerlendirmiştir (Pieper, 2020, ss. 770-771). 2001'deki ilk Dünya Rus Soydaşlar Kongresi ile başlayan kurumsallaşma süreci, 2000'li yıllarda Dış Ruslar politikasının "Russkiy Mir" (Rus Dünyası) ideolojisiyle bütünleşmesine zemin hazırlamıştır (Suslov, 2018, ss. 337-339). Rus Dünyası; Rus dili, tarihi, Ortodoks inancı ve ortak kültürel miras etrafında şekillenen, devlet sınırlarını aşan bir medeniyet alanını ifade etmektedir. Bu vizyonu hayata geçirmek için 2007'de *Russkiy Mir Vakfı* ve 2008'de *Rossotrudnichestvo* gibi devlet destekli kurumlar inşa edilmiştir (Laruelle, 2015a, s. 94). Bu kurumlar Dış Ruslar ile Rusya arasındaki bağları güçlendirmeyi ve diaspora topluluklarını Rusya'nın uluslararası nüfuzunu destekleyen ağırlar hâline getirmeyi amaçlamıştır (Conley vd., 2011, ss. 14-15).

Putin döneminde Dış Ruslar politikası, kültürel ve jeopolitik boyutların yanı sıra demografik ve anayasal araçlarla da desteklenmiştir. 2006 yılında başlatılan Yurtdışındaki Soydaşların Rusya'ya Gönüllü Geri Dönüşüne Yönelik Devlet Programı ile Rusya'nın demografik sorunlarının hafifletilmesi ve stratejik bölgelerdeki iş gücü ihtiyacının karşılanması hedeflenmiştir (Koval vd., 2022, s. 42). 2020 anayasa değişiklikleri, Rus dili ve soydaş politikalarına anayasal bir boyut kazandırmıştır. Bu kapsamda Rusça; devlet kurucu halkın dili olarak tanımlanmıştır. Yurtdışında yaşayan soydaşların haklarının korunması da Rusya Federasyonu'nun anayasal sorumluluklarından biri haline getirilmiştir (Laine & Zamyatin, 2021, ss. 8-10). Bu düzenlemeler, Dış Ruslar politikasının yalnızca diaspora ile ilişkileri düzenleyen bir yaklaşım olmaktan çıkarak Rus kimliği ve dış politika vizyonu ile daha yakından ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Dış Ruslar kavramı son derece pragmatik ve gerektiğinde sert güce evrilebilen bir jeopolitik enstrüman niteliği taşımaktadır (Pieper, 2020, ss. 757-764). Moskova, Dış Ruslara yönelik "yarı-vatandaşlık" ve "pasaportlaştırma" politikaları uygulayarak eski Sovyet coğrafyasındaki varlığını konsolide etmektedir (Knott, 2017, ss. 118-120). Güney Osetya, Abhazya, Transdinyester, Kırım ve Donbas gibi ihtilaflı bölgelerde yaşayan topluluklara kitlesel olarak Rus pasaportu dağıtılması, Moskova'nın bu nüfuslar üzerinde koruyucu devlet rolü üstlenmesine ve gerektiğinde müdahaleyi meşrulaştıran söylemsel bir zemin oluşturmaya katkı sağlamıştır (Mariottini de Oliveira, 2024, ss. 12-17). Bu strateji, Rusya'nın Koruma Sorumluluğu (Responsibility to Protect - R2P) söylemini yeniden yorumlayarak kendi jeopolitik hedefleri doğrultusunda kullanmasıyla uygulanmıştır (Suslov, 2018, ss. 340-341).

Dış Ruslar politikasının sert güce dönüştüğü ilk büyük örneklerden biri 2008 Gürcistan Savaşı olmuştur. 2003 Gül Devrimi sonrasında Gürcistan yönetiminin Batı ile bütünleşme ve NATO üyeliği hedeflerini ön plana çıkarması, Rusya tarafından doğrudan bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmiştir (Rotaru, 2022, s. 91). Ağustos 2008'de Gürcistan ordusunun Güney Osetya'ya operasyon düzenlemesinin ardından Rusya, bölgede daha önce yürüttüğü pasaportlaştırma politikasıyla Rus vatandaşlığı verdiği nüfusu koruma gerekçesiyle askerî müdahalede bulunmuştur. Moskova, bu müdahaleyi Rus vatandaşlarının hayatını ve onurunu savunma ile Güney Osetya'daki sivilleri "soykırımdan" koruma söylemleri üzerinden meşrulaştırmıştır (Pieper, 2020, ss. 764-767). Savaşın ardından Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıyan Rusya, Dış Rusları koruma söylemini askerî güç kullanımıyla birleştirerek bu politikanın sert güç boyutunun en görünür örneklerinden birini ortaya koymuştur (Laruelle, 2015b, s. 12). Bu yönüyle Gürcistan Savaşı, Dış Ruslar politikasının kültürel ve hukuki araçların ötesine geçerek askerî müdahaleyi de içeren bir dış politika aracına dönüştüğünü gösteren ilk büyük kriz olmuştur.

Benzer bir yaklaşım 2014 yılında Ukrayna'da da görülmüştür. Ukrayna'da 2013-2014 Euromaidan olayları sonucunda Batı yanlısı bir iktidarın başa gelmesi üzerine Putin, "bölünmüş Rus ulusunu birleştirme" ve "Rusça konuşan soydaşları Kiev'deki aşırı milliyetçi, faşist ve neo-nazi tehditlerden koruma" söylemini öne sürerek Kırım'ı ilhak etmiştir (Laruelle, 2015a, s. 94; Zhekova, 2023, ss. 1156-1159). Aynı süreçte Doğu Ukrayna'da (Donbas) faaliyet gösteren ayrılıkçı gruplar, Moskova'nın bölgedeki soydaşları koruma gerekçesiyle sağladığı silah, eğitim ve lojistik destekten yararlanmıştır (Belo, 2024, s. 39). Bu politikanın ulaştığı en ileri aşama ise 2022 yılında gerçekleşen tam kapsamlı Ukrayna işgali olmuştur. 24 Şubat 2022'de Rusya, Ukrayna'nın "denazifikasyonu" ve Rusça konuşan nüfusun korunması gerekçelerini öne sürerek Ukrayna'ya yönelik geniş çaplı bir askerî harekât başlatmıştır (Bagdonas, 2025, ss. 26-27). Bu müdahale, Russkiy Mir doktrininin neo-emperyal bir boyuta evrilerek Ukrayna'nın ayrı bir devlet ve millet olarak varlığını reddeden ve ülkenin egemenliğini aşındırmayı hedefleyen revizyonist politikasının zirvesini temsil etmiştir (Kuzio & Wawrzonek, 2026; Yablonskyi & Karavaiev, 2026, ss. 118-120).

3. Orta Asya'da "Dış Ruslar" Paradoksu ve Rusya'nın Pragmatik Bölgesel Politikası

İlk bölümlerde detaylandırılan tarihsel arka plan ve ulus-inşa süreçlerinin Orta Asya'daki Rus diasporasında yarattığı yapısal daralmaya tezat oluşturacak biçimde Kremlin, bu coğrafyada soydaş kartını ikincil planda tutan, son derece pragmatik ve temkinli bir bölgesel politika benimsemiştir. Rusya'nın Dış Ruslar söylemi, Ukrayna ve Baltık ülkelerinde daha müdahaleci ve revizyonist politikalarla ilişkilendirilirken, Orta Asya'da Moskova'nın bölgesel istikrarı ve stratejik çıkarları önceleyen daha pragmatik bir yaklaşım benimsediği görülmektedir (Laruelle, 2015b, ss. 18-19; Peyrouse, 2008, s. 21). Rus Dünyası projeleri ve dış Rusların haklarının korunması söylemi, daha çok Batı ile yakınlaşan devletlere (Ukrayna, Gürcistan, Moldova) yönelik politikalarda ön plana çıkmaktadır. Buna karşılık Moskova ile istikrarlı ilişkiler sürdüren Orta Asya devletlerinde (Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan) aynı söylem çok daha sınırlı bir yer tutmaktadır (Kallas, 2016, ss. 8-9). Rusya, Orta Asya ülkelerindeki statükonun korunmasını önceliklendirmekte ve Batı'nın demokratikleşme girişimleri karşısında bölgedeki mevcut düzeni desteklemektedir (Bogdanov, 2021, s. 487). Bu nedenle Rus azınlık meselesi çoğu zaman jeopolitik ve güvenlik önceliklerinin gerisinde kalmakta, dış Rusların durumu Moskova tarafından seçici biçimde gündeme getirilmektedir (Kallas, 2016, s. 8).

Orta Asya'daki bu pragmatik tablo, 2022 yılında başlayan Ukrayna savaşı sonrasında yeni dinamiklerle karşı karşıya kalmıştır. Savaşın ardından Rusya Federasyonu'ndan özellikle Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan'a yönelen, büyük ölçüde genç, yüksek eğitimli ve savaş karşıtı Rus vatandaşlarının kitlesel göçü, bölgedeki Rus diasporasının yapısını dönüştürerek Dış Ruslar meselesine yeni bir boyut kazandırmıştır (Oshchepkov vd., 2024, ss. 3-6; Zavadskaya, 2023, ss. 5-6). Sovyet döneminden miras kalan yerleşik Rus azınlıklardan farklı olarak bu yeni göçmen kitlesi, Putin yönetiminin otoriterleşen politikalarına mesafeli tutumlarıyla öne çıkmakta ve Orta Asya'daki Rus varlığına yeni bir toplumsal ve siyasal boyut eklemektedir (Gudkov vd., 2024, ss. 6-10; E. Kamalov vd., 2022, ss. 3-5). Bölge devletleri, Rusya'dan gelen yüksek vasıflı profesyonelleri ve beraberlerinde getirdikleri sermayeyi çekebilmek amacıyla teknoloji parkları, IT vizeleri ve dijital göçebe programları gibi çeşitli teşvik mekanizmaları geliştirmiştir (UNDP vd., 2024, s. 14). Bölge devletleri bu süreçte, ani nüfus hareketliliğinin yerel kültürler, toplumsal uyum ve kimlik politikaları üzerindeki uzun vadeli etkilerinden de endişe etmektedir (Heusala & Eraliev, 2024, s. 305). Dolayısıyla 2022 sonrası süreç, Dış Ruslar

kavramının Rusya merkezli bir diaspora anlayışından kısmen bağımsızlaşarak daha heterojen ve Moskova ile farklı düzeylerde ilişki kuran yeni bir Rus varlığına evrilme potansiyeline işaret etmektedir.

Rusya'nın Orta Asya'daki Rus azınlıklar politikası yalnızca bölgedeki Rus diasporasının dönüşümünden etkilenmemektedir. Moskova'nın hareket alanını daraltan önemli yapısal faktörlerden biri, Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi kapsamında bölgede giderek artan ekonomik ve stratejik nüfuzudur. (Makocki & Popescu, 2016, ss. 40-41). Çin'in bölgenin başlıca yatırımcılarından, kreditörlerinden ve ticaret ortaklarından biri haline gelmesi, Rusya'nın Orta Asya'daki geleneksel ekonomik nüfuzunu zayıflatmıştır (Stronski & Ng, 2018, ss. 9-14). Çin yönetimi açısından Orta Asya, Kuşak ve Yol Girişimi kapsamındaki ulaştırma koridorlarının güvenliği ile enerji arzının sürekliliği bakımından stratejik öneme sahip istikrarlı bir bölge olarak görülmektedir (Yamaguchi, 2026, s. 10). Rusya'nın Ukrayna'da izlediği politikaların benzerlerinin Orta Asya'da da uygulanma ihtimali, Çin'in bölgesel istikrar ve güvenlik öncelikleri açısından potansiyel bir risk unsuru olarak değerlendirilmektedir (Stronski & Ng, 2018, s. 16). Orta Asya'da Rusya'nın güvenlik, Çin'in ise ekonomik alanda daha belirgin rol üstlendiği gayri resmî bir iş bölümünün olduğu görülmektedir (Kazantsev vd., 2021, s. 59). Rusya ile Çin arasında şekillenen bu iş bölümü ve karşılıklı bağımlılık ilişkisi, Moskova'nın bölgesel istikrarı bozabilecek adımlar atmasının maliyetini artırmaktadır (Stronski & Ng, 2018, s. 16). Dolayısıyla, Rusya'nın bölgedeki soydaş politikası, hedef ülkelerle olan ilişkilerin yanında Çin ile geliştirilen stratejik ortaklığın yarattığı bölgesel dengeler tarafından da belirlenmektedir.

Rusya'nın Orta Asya'daki etkisi jeopolitik ve ekonomik araçlarla sınırlı değildir. Rus dili de bölgedeki nüfuzunun önemli taşıyıcılarından biri olarak işlev görmektedir. Bununla birlikte, Rusçanın bölgedeki varlığı günümüzde yalnızca etnik Rus azınlığın mevcudiyetine bağlı olmaktan çıkmıştır. Bölge devletleri (özellikle Kırgızistan ve Tacikistan gibi ekonomisi zayıf olanlar), vatandaşlarının Rusya'da göçmen işçi olarak çalışabilmesi ve Rusya ile ekonomik entegrasyonun sürebilmesi için Rus diline ihtiyaç duymaktadırlar (Peyrouse, 2008, s. 1). Tahminlere göre milyonlarca Özbek, Tacik ve Kırgız vatandaşı Rusya'da çalışmaktadır (UNDP vd., 2024, s. 43). Bu durum, etnik Rus nüfusun azalmasına rağmen Orta Asya'da Rusçanın işlevsel önemini koruyan bölgesel bir Rusofoni alanının oluşmasına zemin hazırlamıştır (Peyrouse, 2008, s. 1). Dolayısıyla Rusça, Orta Asya'da yalnızca etnik Rus azınlığın dili değil, bölgesel ekonomik ve toplumsal ilişkilerin sürdürülmesinde işlevsel önemini koruyan bir iletişim aracı niteliği taşımaktadır.

Rusya'nın bölgedeki soydaş ve kimlik politikalarına yaklaşımı da büyük ölçüde pragmatik kaygılar tarafından şekillendirilmektedir. Rus milliyetçilerinin Orta Asya'ya yönelik irredantist söylemleri kamuoyunda yer bulsa da Kremlin bu söylemleri resmî politika olarak benimsememiştir (Pannier, 2026, ss. 3-4). Rusya, bölgesel güvenlik, enerji ve jeopolitik çıkarlarını çoğu zaman bölgedeki soydaşların taleplerinin önünde tutmuştur (İ. Kamalov, 2011, s. 59). Bu çerçevede soydaş meselesi, Rusya'nın daha geniş jeopolitik hedefleriyle yakından bağlantılı bir dış politika aracı niteliği taşımaktadır (Abushov, 2009, s. 196). Türkmenistan örneği, bu pragmatik yaklaşımın Orta Asya'daki en dikkat çekici yansımalarından biridir. Türkmenistan'ın 2003 yılında çifte vatandaşlık uygulamasını sona erdirmesi ve Rusları Türkmen pasaportu almaya veya ülkeyi terk etmeye zorlaması karşısında Rusya ciddi bir tepki göstermemiştir. Bu durum, Orta Asya'daki Ruslar arasında Moskova'nın kendi çıkarları uğruna

soydaşlarının haklarını yeterince savunmadığı yönündeki algıları güçlendirmiştir (Peyrouse, 2008, s. 9).

Rusya Orta Asya'da devlet düzeyinde uyumlu bir politika izlese de, 2014 Kırım ilhakı ve özellikle 2022'de Ukrayna'nın topyekûn işgali, sınırlarında yoğun Rus nüfusu barındıran Kazakistan'da kaygılara sebep olmuştur (Kassenova, 2025, s. 2). Bu kaygıları besleyen unsurlardan biri, Kuzey Kazakistan'da yoğunlaşan Rus nüfus arasında irredentist eğilimlerin tamamen ortadan kalkmamış olmasıdır (Kolstø, 1996, s. 632). Nitekim Rusya'daki bazı aşırı milliyetçi çevreler ve siyasetçiler, özellikle Kazakistan'a yönelik olarak Orta Asya devletlerinin egemenliğini sorgulayan ve Rusya'nın bölge üzerindeki tarihsel haklarını öne çıkaran irredentist söylemler geliştirmektedirler (Pannier, 2026, ss. 1-5). Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırgan politikaları ve irredentist söylemleri, Orta Asya devletlerinde Rusya'ya yönelik mesafeli bir yaklaşımın güçlenmesine ve çok yönlü dış politika arayışlarının hız kazanmasına neden olmuştur (Primiano & O'Neill, 2025, s. 231). Kazak yönetimi, özellikle kuzey bölgelerdeki demografik yapıyı güçlendirmeye yönelik iç göç politikaları uygulamakta ve bu politikalar sıklıkla ülkenin toprak bütünlüğüne ilişkin güvenlik kaygılarıyla ilişkilendirilmektedir (Sasaoğlu, 2015, s. 6).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Sovyetler Birliği'nin 1991 yılındaki çöküşüyle birlikte sınırların ötesinde kalan 25 milyonluk Rus nüfusu, modern Rus dış politikasının şekillenmesinde basit bir demografik miras olmanın ötesine geçerek, stratejik bir kaldıraç işlevi görmüştür. Boris Yeltsin döneminde iç siyasetteki milliyetçi muhalefeti dengelemek adına savunmacı ve retorik bir düzeyde ele alınan "Dış Ruslar" (*Compatriots Abroad*) kavramı, Vladimir Putin'in iktidarıyla birlikte kurumsallaşmış ve *Russkiy Mir* (Rus Dünyası) ideolojisi çatısı altında revizyonist bir jeopolitik enstrümana dönüştürülmüştür. Kavramın tanımındaki "kasıtlı muğlaklık" ve esneklik, Moskova'ya egemen devletlerin iç işlerine müdahale etme, sınır aşan yasal yetki illüzyonları yaratma ve gerektiğinde askeri güç kullanımını meşrulaştırma hususunda geniş bir hareket alanı sağlamıştır.

Bu çalışmanın ortaya koyduğu en temel ampirik bulgu, Rusya'nın Dış Ruslar politikasının homojen bir yapıya sahip olmadığı, aksine coğrafi ve jeopolitik kırılma hatlarına göre köklü bir asimetri (ikilik) barındırdığıdır. Rusya; Ukrayna, Gürcistan ve Moldova gibi Batı kurumlarıyla (NATO/AB) entegrasyonu hedefleyen ve kendi etki alanından çıkma eğilimi gösteren devletlerde Dış Ruslar kartını "pasaportlaştırma" taktiği üzerinden doğrudan bir sert güç gerekçesi (*casus belli*) ve askeri müdahale silahı olarak kullanmıştır. Buna karşın, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Tacikistan'dan oluşan Orta Asya coğrafyasında, bölgedeki Rus azınlığın uğradığı idari/siyasi dışlanmaya ve yoğun "etnikleştirme" politikalarına rağmen son derece pragmatik, temkinli ve uzlaşmacı bir çizgi izlemiştir.

Bu durum, uluslararası ilişkiler teorileri açısından Kremlin'in diaspora politikasındaki temel motivasyonunun iddia edildiği gibi "etnik-medeniyetsel bir milliyetçilik" veya "soydaşları koruma ideali" olmadığını, aksine katı bir jeopolitik realizm ve faydacılık üzerine kurulduğuna işaret etmektedir. Moskova, Orta Asya'daki otoriter rejimlerin kendisine sunduğu askeri üs haklarını, enerji koridorlarının kontrolünü ve bölgesel güvenlik entegrasyonlarını (Avrasya Ekonomik Birliği ve KGAÖ), bu ülkelerde hızla erimekte ve yaşlanmakta olan soydaşlarının azınlık haklarına açıkça tercih etmiştir. Diğer bir ifadeyle, hedef ülkedeki rejim Moskova'nın stratejik çıkarlarıyla uyumlu çalıştığı sürece, Dış Rusların asimile olmasına veya anavatana göç etmesine göz yumulmuştur.

Bununla birlikte, Orta Asya'daki etnik Rus nüfusun demografik olarak küçülmesi, Rusya'nın bölgedeki yapısal etkisinin tamamen sona ereceği anlamına gelmemektedir. Çalışmada incelendiği üzere, bölge ekonomilerinin Rusya'daki işgücü pazarına olan bağımlılığı, etnik kökenden bağımsız olarak işlevsel bir "Orta Asya Rusofonisi" ve ortak iletişim alanı yaratmıştır. Rus dili ve kültürü, bölge devletleri için dış dünyaya ve küresel pazarlara açılan pragmatik bir kapı olma özelliğini korumaktadır.

Ancak bu jeopolitik dengenin geleceği, iki önemli dinamik tarafından test edilmektedir. Birincisi, Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi kapsamında Orta Asya'da kurduğu devasa ekonomik hegemonya, Rusya'nın bölgedeki mutlak nüfuzunu sınırlamaktadır. Pekin'in bölgedeki en büyük önceliğinin "istikrar" olması, Rusya'nın Orta Asya'da Ukrayna benzeri bir istikrarsızlaştırma veya sınır değiştirme kartını oynamasını zorlaştırmaktadır. İkincisi ve en kritik olanı ise, 2022 yılında başlayan tam kapsamlı Ukrayna işgaliyle birlikte Rusya'da yükselen radikal şovenist ve irredantist söylemlerdir. Ukrayna'da gerçekleşen olaylar, yoğun bir Rus azınlığı barındıran Kuzey Kazakistan'da tekrarlanma potansiyeli, bölge devletlerinde derin bir beka korkusu ve bölgesel güvenlik kaygılarını artırmıştır.

Sonuç olarak, Dış Ruslar kavramı Orta Asya bağlamında bugün için kontrollü ve pragmatik bir elit uzlaşısının parçası olarak tutulsa da Rusya'nın revizyonist ve neo-empyral refleksi canlı kaldığı sürece, gelecekte sınırları ve egemenlik yapılarını sarsabilecek bir jeopolitik risk alanı olma özelliğini korumaktadır. Orta Asya cumhuriyetlerinin (özellikle Kazakistan'ın) kuzey bölgelerindeki demografik yapıyı yerli halk lehine değiştirme çabaları, bu sessiz ama derinden büyüyen jeopolitik kaybının en somut dışavurumudur.

KAYNAKÇA

- Abushov, K. (2009). Policing the Near Abroad: Russian Foreign Policy in the South Caucasus. *Australian Journal of International Affairs*, 63(2), 187-212.
- Adshead, S. A. M. (1993). *Central Asia in World History* (1. bs.). Palgrave. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-22624-5>
- Ayman, S. G. (2012). Dünün Efendileri Bugünün Azınlıkları: Eski Sovyet Topraklarındaki Ruslar. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (9), 9-22.
- Bagdonas, G. (2025). Know the Enemy: Understanding Russia's Global Political End-State. *Connections: The Quarterly Journal*, 24(4), 17-36.
- Baumann, R. F. (2022). Russia's Latest Historical Revisionism and Reinventing the Future. *Military Review Online Exclusive*, 1-15.
- Belo, D. (2024). Enemies by kinship: Securitizing language and the Russian diaspora in escalated gray zone conflict. *Canadian Foreign Policy Journal*, 30(1), 30-43.
- Bogdanov, A. (2021). Contested "Logic of Anarchy" in the Post-Soviet Space: The "Near Abroad" Faces Russia's Power. *Problems of Post-Communism*, 68(6), 487-497.
- Byford, A. (2012). The Russian Diaspora in International Relations: "Compatriots" in Britain. *Europe-Asia Studies*, 64(4), 715-735.
- Campbell, I. W. (2022). Russian Rule in Central Asia. İçinde R. Isaacs & E. Marat (Ed.), *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia* (ss. 26-40). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429057977-2>

- Central Intelligence Agency. (2024). *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. <https://openfactbook.org/countries/>
- Cheskin, A., & Kachuyevski, A. (2019). The Russian-Speaking Populations in the Post-Soviet Space: Language, Politics and Identity. *Europe-Asia Studies*, 71(1), 1-23.
- Conley, H. A., Gerber, T. P., Moore, L., & David, M. (2011). *Russian Soft Power in the 21st Century: An Examination of Russian Compatriot Policy in Estonia* (Sy. 978-0-89206-666-7). Center for Strategic and International Studies (CSIS). <https://www.csis.org/>
- Dağı, Z. (2002). *Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika: Rusya'nın Dönüşümü*. Boyut Kitapları.
- Denisenko, M., Mkrtchyan, N., & Chudinovskikh, O. (2020). Permanent Migration in the Post-Soviet Countries. İçinde M. Denisenko, S. Strozza, & M. Light (Ed.), *Migration from the Newly Independent States: 25 Years After the Collapse of the USSR* (ss. 23-54). Springer Nature Switzerland AG. https://doi.org/10.1007/978-3-030-36075-7_3
- Ethnic Tensions in Areas of the Russian Diaspora. (1993). *Post-Soviet Geography*, 34(4), 233-238. <https://doi.org/10.1080/10605851.1993.10640930>
- Gudkov, D., Inozemtsev, V., & Nekrasov, D. (2024). *The New Russian Diaspora: Europe's Challenge and Opportunity* (Sy. 979-10-373-0876-4; Russie.Eurasie.Reports, Sayı 47). French Institute of International Relations (Ifri).
- Heusala, A.-L., & Eraliev, S. (2024). Russia's War in Ukraine: The Development of Russian Illiberalism and Migration in Central Asia. İçinde A.-L. Heusala, K. Aitamurto, & S. Eraliev (Ed.), *Global Migration and Illiberalism in Russia, Eurasia, and Eastern Europe* (ss. 287-314). Helsinki University Press. <https://doi.org/10.33134/HUP-26-9>
- İsmayilov, E. (2013). 21. Yüzyıl Rus Dış Politika Doktrinleri'nde Güney Kafkasya ve Orta Asya Değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 1(1), 87-105.
- Kallas, K. (2016). Claiming the diaspora: Russia's compatriot policy and its reception by Estonian-Russian population. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 15(3), 1-25.
- Kamalov, E., Kostenko, V., Sergeeva, I., & Zavadskaya, M. (2022). *Russia's 2022 Anti-War Exodus: The Attitudes and Expectations of Russian Migrants* (PONARS Eurasia Policy Memo). PONARS Eurasia.
- Kamalov, İ. (2011). *Rusya'nın Orta Asya Politikaları* (Sy. 978-9944-237-03-1; İnceleme-Araştırma Dizisi, ss. 1-72). Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.
- Kassenova, N. (2025). Kazakhstan-Russia Relations After 2022: Sources of Contention, Points of Pressure. *Central Asia-Caucasus Analyst*. https://www.cacianalyst.org/resources/251117_FT_Kassenova_1-compressed.pdf
- Kazantsev, A., Medvedeva, S., & Safranchuk, I. (2021). Between China and Russia: Central Asia in Greater Eurasia. *Journal of Eurasian Studies*, 12(1), 57-71.
- Keskin, M. (2016). Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Rus Dış Politikası: Ukrayna Müdahalesi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 3(2), 45-62.
- Knott, E. (2017). Quasi-citizenship as a category of practice: Analyzing engagement with Russia's Compatriot policy in Crimea. *Citizenship Studies*, 21(1), 116-135.

- Kolstø, P. (1996). The New Russian Diaspora—An Identity of Its Own? Possible Identity Trajectories for Russians in the Former Soviet Republic. *Ethnic and Racial Studies*, 19(3), 609-639.
- Kosmarskaya, N. (2011). Russia and Post-Soviet "Russian Diaspora": Contrasting Visions, Conflicting Projects. *Nationalism and Ethnic Politics*, 17(1), 54-74.
- Koval, N., Irysova, M., Tytiuk, S., & Tereshchenko, D. (2022). *Rossotrudnichestvo: The Unbearable Harshness of Soft Power*. Ukrainian Institute.
- Kuzio, T., & Wawrzonek, M. (2026). Pan-Russian World and Ukraine. *İçinde Russia's War on Ukraine: The Four Roots of Putin's Invasion* (ss. 57-90). Cambridge University Press.
- Laine, V., & Zamyatin, K. (2021). *Russia's Nationalities Policy Before and After the 2020 Constitutional Amendments: Is the "Ethnic Turn" Continuing?* (Sy. 978-951-769-690-6; FIIA Working Paper 125). Finnish Institute of International Affairs (FIIA).
- Laruelle, M. (2015a). Russia as a "Divided Nation," from Compatriots to Crimea: A Contribution to the Discussion on Nationalism and Foreign Policy. *Problems of Post-Communism*, 62(2), 88-97.
- Laruelle, M. (2015b). *The "Russian World": Russia's Soft Power and Geopolitical Imagination*. Center on Global Interests. <https://www.globalinterests.org/>
- Makocki, M., & Popescu, N. (2016). Russia and China in Central Asia. *İçinde China and Russia: An Eastern Partnership in the Making?* (ss. 39-46). European Union Institute for Security Studies (EUISS). <http://www.jstor.com/stable/resrep06942.8>
- Mariottini de Oliveira, V. S. (2024). *Russia's "Passportization" and the Pitfalls of "Personal Annexation" in the Post-Soviet Space: Recasting the Limits of Nationality Attribution in International Law?* (Sy. 1831-4066; Academy of European Law / European Society of International Law Paper, Sayı AEL 2024/18). European University Institute. <https://hdl.handle.net/1814/77470>
- Norocel, O. C. (2005). Bracketing the Problems at Home, Scrutinizing the Near Abroad: Does the "Compatriots" Nationalist Discourse Portray a Russian Foreign Policy Entrapped in the Democratization Process? *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 4(1-2), 124-138.
- Oshchepkov, A., Tilekeyev, K., & Gerry, C. (2024). *How War in Ukraine Has Shaped Migration Flows in Central Asia* (Policy Brief, Sayı 1). University of Central Asia, Graduate School of Development.
- Pannier, B. (2026). *A Growing Rift: The Decline of Russian-Central Asian Ties*. Foreign Policy Research Institute. <https://www.fpri.org>
- Peyrouse, S. (2007). Nationhood and the Minority Question in Central Asia: The Russians in Kazakhstan. *Europe-Asia Studies*, 59(3), 481-501.
- Peyrouse, S. (2008). *The Russian Minority in Central Asia: Migration, Politics, and Language* (Sy. 297; Kennan Institute Occasional Papers, Sayı 297). Kennan Institute, Woodrow Wilson International Center for Scholars. <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-russian-minority-central-asia-migration-politics-and-language>

- Pieper, M. (2020). Russkiy Mir: The Geopolitics of Russian Compatriots Abroad. *Geopolitics*, 25(3), 756-779.
- Primiano, C. B., & O'Neill, D. C. (2025). Central Asia and Russia's invasion of Ukraine: Drifting away from Moscow's orbit? *Asian Security*, 21(3), 230-249.
- Rotaru, V. (2022). Change or Continuity in Russia's Strategy towards Secessionist Regions in the 'Near Abroad'? *The International Spectator*, 57(4), 86-103.
- Roudik, P. (2007). *The history of the Central Asian republics* (1. bs.). Greenwood Press.
- Saraçlı, M. (2015). Rusya Federasyonu'nun Yakın Çevre Politikası'nda Dış Rusların Yeri ve Kırım Meselesi. *Karadeniz Araştırmaları*, 12(45), 69-88.
- Sasaoğlu, D. (2015). *Rus Dış Politikasında Dış Ruslar Argümanının Kullanımı* (BİLGESAM Analiz, Sayı 1186). Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM). <https://www.bilgesam.org>
- Sencerian, Ö. (2018). Russian Diaspora as a Means of Russian Foreign Policy. *Military Review*, 40-49.
- Sönmez, S. (2010). Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi'nin Doğu Batı Politikaları'nın Analizi. *Akademik Bakış*, 3(6), 73-96.
- Stronski, P., & Ng, N. (2018). *Cooperation and Competition: Russia and China in Central Asia, the Russian Far East, and the Arctic*. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/pubs>
- Suslov, M. (2018). "Russian World" Concept: Post-Soviet Geopolitical Ideology and the Logic of "Spheres of Influence". *Geopolitics*, 23(2), 330-353.
- Tumbektov, B. (2004). Rusya Federasyonu Dışındaki Rus Azınlıkların ve Rusça Konuşan Toplulukların Durumu. İçinde E. Büyükkıncı (Ed.), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna* (ss. 51-66). Phoenix Yayınevi.
- United Nations Development Programme, United Nations High Commissioner for Refugees, & International Organization for Migration. (2024). *Socio-economic Impacts of the War in Ukraine on Host Communities and Emerging Migration and Displacement Patterns: Baseline Study February–December 2022*. United Nations Development Programme (UNDP). <https://www.undp.org/>
- Vetrák, L. (2014). *Russian Minority in Latvia and Its Influence on Latvia-Russia Relations* [Bachelor's Thesis]. Masaryk University, Faculty of Social Studies.
- Yablonskyi, V., & Karavaiev, V. (2026). Transformation of the Russian Federation's Revisionist Policy Towards Post-Soviet States. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, (11), 118-126.
- Yamaguchi, S. (2026). China's Diplomacy in Central Asia: The Logic of Internal Politics Coupled with the Logic of Great Power Competition. *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 1-23.
- Zavadskaya, M. (2023). *The War-Induced Exodus from Russia: A Security Problem or a Convenient Political Bogey?* (Sy. 978-951-769-758-3; FIIA Briefing Paper, Sayı 358).

Finnish Institute of International Affairs. <https://www.fiia.fi/en/publication/the-war-induced-exodus-from-russia>

Zhekova, K. (2023). The West in Russian Discourses of Sovereignty During the 2014 Ukraine Crisis: Between “Compatriot Protection” and “Non-Interference”. *Europe-Asia Studies*, 75(7), 1145-1169.